

Horváth Adél

Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar,
II. kategória,
esszé

**„Mert kutatni mindenki szeret...”- tudománykommunikációs
esszé, rajz- és fotópályázat középiskolásoknak és
egyetemistáknak**

A *Digital Humanities Awards* rendezvény bemutatása – mit nyújthatnak a
bölcészeti informatikában rejlő lehetőségek tanároknak és kutatóknak?

2014. 10. 31.

Dolgozatom témája egy olyan online rendezvény és program, amelyet jelenleg még kevesen ismernek. A *Digital Humanities Awards – Highlighting Resources in Digital Humanities*, azaz a *Digitális Bölcsészeti Díj* egy új kezdeményezés, 2012 óta évente kerül megrendezésre azzal a céllal, hogy felhívja az internetezőket, kutatókat, tanárokat és az újdonságok felé nyitott emberek figyelmét a legkreatívabb és leghasznosabb alkalmazásokra, eszközökre a digitális bölcsészet gyorsan fejlődő területéről.

Egyetemi tanulmányaim során tanárait hívták fel figyelmemet a digitalizálás fontosságára, s arra a rengeteg munkára, ami a mai bölcsészekre vár: az évezredek alatt felhalmozott kulturális kincs gondozására és átörökítésére a Gutenberg-galaxisból a Neumann-galaxisba. Ez a nemes cél azonban megkívánja, hogy bölcsészettudományok művelői képezzék magukat az informatika és a webszerkesztés területein is, továbbá rendelkezésükre álljanak azok az eszközök, amelyek segítenek a megvalósításban. Ezen eszközök és lehetőségek után kutatva találtam rá a *Digital Humanities Awards*-ra a <http://dhawards.org/> weboldalon, amelyet azért tartottam érdekesnek, mert a díjak révén összegyűjtötte és rangsorolta a számomra legérdekesebb forrásokat.¹ Néhány alkalmazást rögtön elkezdtem használni, némelyik pedig elgondolkodtatott, hogy milyen potenciál mutatkozik meg benne a magyar oktatásban résztvevők és az internetet használók számára. A *DH Awards* ettől kezdve ösztökélt arra, hogy a bölcsészeti informatikai kurzuson vegyek részt, és felhívjam mások figyelmét erre a gyerekcipőben járó tudományterületre.

Digitális bölcsészet?

Tapasztalataim alapján nagyon kevesen hallottak erről a kutatási területről, ami nem is csoda, mivel egy viszonylag új és nehezen körvonalazható szakmáról van szó.² A digitális bölcsészet nem szűkíthető le csupán nyomtatott szövegek digitálissá alakítására. Amikor az ismerőseim elcsodálkoznak, hogy egyáltalán hogyan kerülhetnek egymás mellé a „digitális” és a „bölcsészet” szavak, akkor igazából már érzik ennek erőteljesen transzdiszciplináris jellegét: a humán és a reáltudományok olyan komplex összefonódásáról és kölcsönhatásáról beszélünk, amely újrarajzolhatja a korábbi tudományok határait, kiegészíti őket a másik tudományág ismereteivel, de önreflexióra is készíti őket. Noha a bölcsészeti informatika természetesen nem létrehozója a humán tudományok és a műszaki tudományok eltérő

1 KALCSÓ Gyula, *DH Awards 2012*, Digitális bölcsészet blog, 2013 február 22.

2 VARJÚ Zoltán, *The Digital Humanities: An Introduction for Techies*, 2010. november 4.

módszerei közti bonyolult egymásra reflektáltságnak (olykor vitának), mégis egy olyan metodológiai metszet jött létre általa, amelyben megvan a lehetősége egy a huszonegyedik század számára szükséges, progresszív párbeszéd kulminálásának. Éppen ezért a digitális bölcsészet körébe sorolhatjuk az újonnan felvetülő kérdéseket: a számítástechnika hatása a bölcsészettudományokra, a vizualizálás korlátai és lehetőségei, a technika szerepe a tanításban, az írásbeliség változásai, az online publikálás technikai és minőségi állapota, informatika és költészet (az e-költészet recepciója), stb. ^{3 4}

A Digital Humanities Awards-ról általában

A *DH Awards* azért jött létre, hogy valamilyen formában elismerjék a profizmust és a tehetséget a digitális bölcsészet területén, tájékoztassanak az újításokról és a legnépszerűbb fejlesztésekről. További célja, hogy egyre szélesebb körben hívja fel a figyelmet a DH-ra, illetve hogy segítse a DH-val foglalkozók munkáját. A nevezés és a szavazás teljes egészében a közönség által történik. Pénzbeli juttatást nem kapnak a díjazottak, a nevezés is ingyenes.

Bárki nevezhet bármilyen kész vagy folyamatban lévő munkát, projektet, blogot, akár többet is, és nemcsak sajátot (egy-egy projekt rajongói is ajánlhatják kedvencüket). A nevezést egy a kategóriára szakosodott nemzetközi bizottság ellenőrzi. A kategóriákat, amikben nevezni lehet, egy nemzetközi nevezési bizottság alakítja ki. A kategóriák változhatnak, a változásra bárki tehet javaslatot. Bármilyen nyelvű alkotással versenybe lehet szállni, a *DH Awards* támogatja a kisebbségi nyelvek és kultúrák reprezentációját. Az eseményt az oldal Twitter-oldalán lehet követni, és itt lehet részt venni a szavazásban is.

A kategóriák az alábbiak: A legjobb eszköz, A legjobb DH-blog/cikk/publikáció, A legjobb vizualizáció vagy infografika, A legjobb erőforrás a DH tanulására és művelésére, A legjobb DH-projekt egy adott célközönség számára, A legmulatságosabb DH-projekt, A legjobb idegen nyelvű DH-projekt.

A következőkben igyekszem bemutatni néhány számomra érdekes 2012-es díjazottat, remélve azt, hogy jelen esszém olvasójának érdeklődését is felkeltik, és hasznosnak találja majd ezeket a későbbiekben.

³ VARIJÚ Zoltán, *Mire jó a digitális bölcsészet?*, 2010. november 30.

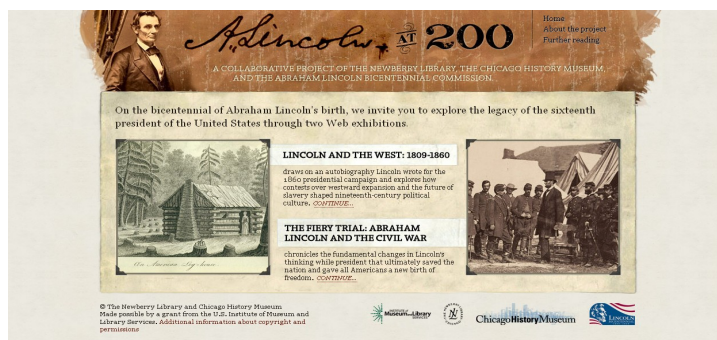
⁴ Matthew G. KIRSCHENBAUM, *What is digital humanities and what's it doing with English departments?*, ADE Bulletin, No. 150, 2010.

A legjobb eszköz díjazottja: Az Omeka

"Wordpress for museums" – így is jellemzik ezt a webes publikálásra létrehozott felületet. Egy ingyenes, nyílt forrású web-kiadó platform, amely főként könyvtárak, múzeumok, archívumok, iskolai gyűjtemények és kiállítások számára lehet hasznos. Az Omeka szuahéli szó, jelentése: 'bemutatni, kirakni, kimondani, kicsomagolni, terjeszteni'. Közös metszete a webtartalom menedzselő rendszereknek (*Drupal, Joomla, Wordpress*), múzeumi kollekcióknak, online kiállításoknak (*PastPerfect, TMS*) és a könyvtári és levéltári gyűjtemények és digitális kollekcióknak (*Fedora, Greenstone*).⁵

Létrehozásakor fontos szempont volt, hogy ne a programozással menjen el a munka nagy része, inkább a kiállítottak tartalmán, magyarázatán legyen a hangsúly. Az Omeka létrehozóinak célja, hogy a kulturális szakemberek számára könnyebben elérhető és formálható legyen minél több anyag. Kik használják? Könyvtárosok, levéltárosok, múzeumi szakemberek, kutatók, történelemmel foglalkozó szervezetek, tanárok, diákok. Főként disszertációk, tanulmányok publikálása, közös kutatás kivitelezésére remek segítség. Az Omeka alkalmas arra, hogy tanárként tantervünket primer forrásokra építsük. Opciói között találjuk a kollekciók megosztását, kiállítások létrehozását és bővítését, látogatók meghívását, taggelést. Írhatunk blogot a múzeum újdonságairól, szerkeszthetünk online katalógust stb. Költséghatékony, de rugalmas design jellemzi.

Az Omeka működésére sok referenciát találhatunk a <http://omeka.org/about/> weboldalon, egy különleges példaként megemlíthető az Abraham Lincoln születésének bicentenáriuma alkalmából készült kiállítás, a *Lincoln at 200*, amely a Newberry-i Könyvtár, a Chicagói Történeti Múzeum és az Abraham Lincoln Bicentenárium Bizottság együttműködéséből jött létre. Az online kiállítás most 270 tételt számol, olyan tárgyakról láthatunk felvételeket egy helyen összegyűjtve, s erre így kevés lehetőségünk volna a való életben.

5 <http://omeka.org/about/>

A második helyezett: A *Zotero* és a *Paper Machines*

A *Zotero* egy ingyenes, nyílt forráskódú bibliográfia-kezelő program. Segít az interneten fellelhető információ összegyűjtésében, szervezésében, az erre való hivatkozás elkészítésében és a források megosztásában is. A George Mason University készítette program integrálódik a böngészőbe, hogy a különböző online tartalmakat elmenthessük a saját könyvtárunkba, vagy szövegszerkesztő programok használatakor megkönnyíti a bibliográfia és a lábjegyzetek készítését.

Miért jelent komoly segítséget? Ha szükségünk van egy weblapon olvasott tartalomra, akkor egy szimpla kattintással el is menthetjük azt a *Zotero* könyvtárába. Miután a program egy snapshotot készít az oldalról, már nem kell attól tartanunk, hogy később esetleg nem találjuk meg, mert "eltűnt a netről", csupán meg kell nyitnunk a saját könyvtárunkból. A *Zotero* az elmentett lap adatait is összegyűjti, azaz, ha a könyvtárában a cikkekre kattintunk, egy oldalsó sávban megtaláljuk az összes metaadatot: szerző, dátum, stb. A már mentett forráshoz fűzhetünk jegyzetet, kapcsolatot teremthetsz közte és egy másik könyvtári elem között, illetve címkével is elláthatod. Ha cikknek már a weblapon is voltak címkéi, a *Zotero* ezeket is automatikusan elmenti.

A *Zotero* integrálható a Microsoft Wordbe és a LibreOffice-ba is. Ha egy hivatkozást szeretnénk készíteni, akkor a választott irodai szoftver menüsávjában a "Zotero insert citation" gombra kell kattintani. Ekkor megjelenik a könyvtár, amiből kiválaszthatjuk, hogy melyik tanulmányra akarunk hivatkozni, majd azt is, hogy ez milyen stílusban történjen. A *Zotero* alapértelmezettként megközelítőleg egy tucatnyi hivatkozási stílust ajánl fel, azonban ha a "Zotero Style Repository" linkre klikkelünk, már csaknem 7000 stílus közül válogathatunk. Miután elkészült a szövegünk, a "Zotero insert bibliography"-ra kattintatva az összes addig hivatkozott forrás cíMLEÍRÁSA megjelenik: egy gombnyomással létrejött az irodalomjegyzékünk. Ha csapatmunkában dolgozunk, és munkatársunk is használ *Zoterót*, akkor létrehozhatunk egy csoportkönyvtárat. Ide menthetjük a jegyzettel ellátott anyagot, a közös mappa létrehozásához azonban szükséges egy gyors regisztráció a *Zotero* oldalán. A programot szinkronizálhatjuk a munkahelyi számítógépünkkel, de telepíthetjük tabletre és iPadre is a Zotfile plugin segítségével.⁶

A *Paper Machines* nevű program a *Zoteróra* épül, amivel már egy komoly korpusz

6 www.zotero.org

elemzését és a kutatás vizualizálását hajthatjuk végre, ezt a kiegészítőt azonban külön kell letölteni. A Paper Machines segítségével különböző modellekbe lehet exportálni a már megvizsgált anyagot. Segít bizonyos kifejezéseket mintázatokra, logikai összefüggésekre alapozva megtalálni. A keresésekről statisztikákat olvashatunk, és jegyzetekkel láthatjuk el a szöveget.⁷

A legjobb profi erőforrás a DH tanulására és művelésére: A *Scoop.it* :*Digital Humanities Toolbox*

„Hozz létre elkötelezett közönséget okos újságírással” A *scoop.it* egy olyan szerzőbarát és tartalommarketing-orientált publikációs felület, amelynek segítségével könnyebben válunk egy téma sikeres bloggerévé. Egyszerűen működik: egy általunk érdekesnek talált tartalmat a *scoop.it* ikon segítségével átmásolunk, ezek után már szerkeszthetjük, kommentelhetjük, majd megoszthatjuk. A *scoop.it* anyagot is gyűjt számunkra, hogy ezzel is új posztokat és kommenteket generáljon. A weboldal fő forrásai tudományos cikkek, vagy mások blogbejegyzései az általunk kedvencnek megjelölt témákban. Érdeklődési köreink megadásával eleve csak olyan cikkekkel találkozunk majd, amelyekre kíváncsiak vagyunk, ezért sokkal célorientáltabban fejleszthetjük magunkat, nem lesz szükségünk hosszadalmas böngészésre, ha egy tudományos témában el akarunk mélyülni. Így a gyors posztoláson kívül a gyors és naprakész tájékozódást is garantálja. A *scoop.it* nagy erénye, hogy összefogja egy adott terület iránt érdeklődő bloggereket, akik emiatt egymástól is egyre több hasznos információt kapnak rövid idő alatt, és fejlesztik egymást. Használata rendkívül egyszerű és gyors, az oldal szerkesztése viszont korlátozott mértékben lehetséges. A *scoop.it* szinkronizálható web 2.0-ás felületekkel, hírlevelekkel, weboldalakkal, stb., és segítséget nyújt a keresőoptimalizálásban is.⁸

Ezek alapján azért is érdekes a *scoop.it* digitális bölcsészettel foglalkozó topikja, mert egy DH-s eszközzel generál a bölcsészeti informatikáról még több tartalmat.

7 <http://dhawards.org/dhawards2012/results/>

8 <http://business.scoop.it/features/>

Összegzés

A Digital Humanities Awards nevezői és díjazottjai között böngészve gyakorlati szemszögből nézve is meggyőződtem arról, hogy az ugrásszerűen fejlődő informatika új perspektívát nyit a bölcsészettudományok számára. Ugyanakkor ezen eszközök segítségével sokak munkája válhat hatékonyabbá, gyorsabbá és egyszerűbbé, ezért a fentebb bemutatott eszközök sem csupán a humán tudományokkal foglalkozók napjait könnyíthetik meg, széles körben alkalmazhatók. Amiért mégis kiemelt szerepet tulajdonítok a digitális bölcsészet innovációinak, hogy segít áthidalni a bölcsészettudományokat körülvevő szakadékokat: könnyen elérhetővé válik az információ, élményszerűvé teszi az olvasmányokat, jobban idomul a fiatalabb generációk (tele)kommunikációs felfogásaihoz, vagy gyorsabban fejlődhetünk azon a területen, amelynek szakértőjévé szeretnénk válni. Éppen ezek miatt hosszútávon nem tartható a „kultúra” és a „technológia” szembeállítása és elzárkózása a másiktól anélkül, hogy az ne eredményezne minőségi romlást mindkét területen.

A Digital Humanities Awards sok más érdekes versenyzőt vonultatott még fel, ám mindezek ismertetésére dolgozatom nem tud és nem is szándékozik vállalkozni. Ez az online esemény és nevezői még a nagyközönség felfedezésére várnak, hogy később aztán ezek segítsenek újfent bebizonyítani felfedezőiknek, hogy „kutatni mindenki szeret”.

Bibliográfia

Matthew G. KIRSCHENBAUM, *What is digital humanities and what's it doing with English departments?*, ADE Bulletin, No. 150, 2010.

http://mkirschenbaum.files.wordpress.com/2011/01/kirschenbaum_ad_e150.pdf

KALCSÓ Gyula, *DH Awards 2012*, Digitális bölcsészet blog.

http://digitalisbolcseszett.blog.hu/2013/02/22/dh_awards

VARJÚ Zoltán, *Mire jó a digitális bölcsészet?*, 2010. november 30.

<http://szamitogepesnyelvezet.blogspot.hu/2010/11/mire-jo-digitalis-bolcseszett.html>

VARJÚ Zoltán, *The Digital Humanities: An Introduction for Techies*, 2010. november 4.

<http://szamitogepesnyelvezet.blogspot.hu/2010/11/digital-humanities-introduction-for.html>

www.dhwards.org

www.omeka.org

www.zotero.org

www.scoop.it